

KÜRESELLEŞME VE İŞ SAĞLIĞI HEMŞİRELİĞİ

Günlük yaşamda da sıklıkla kullanılmaya başlayan bir sözcük olan “küreselleşme” kavramı değişik biçimlerde tanımlanmaktadır. Sözcük olarak, küreselleşme, dünyanın bütünleşmiş bir pazar haline gelmesini ifade etmektedir. Bu ifade , ekonomik faaliyetlerin piyasalar yolu ile sınırlar ötesine entegrasyonu olarak tanımlanmakta ve bu ekonomik gücün kültürel, sosyal ve politik küreselleşmede de etkili olduğu vurgulanmaktadır (Kocacık,2001).

Küreselleşmenin, ulus-devlet işlevlerini etkileyerek ortadan kaldırdığı, böylece gelişmiş ülkelerin, az gelişmiş ülkeler üzerinde sömürü sisteminin yeni bir adı olarak da ele alınabileceği de vurgulanmaktadır (Kocacık,2001). Küreselleşmenin, Amerika Birleşik Devletleri(ABD), Avrupa Birliği(AB), Japonya gibi kapitalist ülkeler tarafından yönlendirildiği, teknolojik ve ekonomik gücün bir dayatması biçiminde ele alındığı bildirilmektedir. Bu ülkelerin dünyayı ortak bir pazar haline getirirken ulus devletlerin gücünü azalttıkları da ileri sürülmektedir. Küreselleşen sermayenin bu gücü elde etmesinin ise sosyal devlet yapısının bozulması ve kamu ekonomisinin tasfiye olmasında etkili olarak, toplumsal bir etkiye sahip olduğu da bildirilmektedir. Küreselleşmenin “ para” eksenli bir yaklaşım sergilemesi nedeniyle “insan” eksenli olmadığı gibi “ toplumsal” kaygılar da taşımadığı yönünde de eleştirildiği görülmektedir. Küreselleşmenin ekonomik, siyasal,toplumsal ve kültürel etkilerinin olduğu bu nedenle ulus-devlet işlevlerini bozduğu bildirilmekte ve bu yönde eleştirilmektedir.

Küreselleşme çok boyutlu ve karmaşık süreç olarak değerlendirilebilmekte, ideolojik ve politik yapısından söz edilebilmektedir. Küreselleşmenin kaçınılmaz bir süreç olduğu yanında buna karşı durulmasının önemini ele alarak tartışanlar da bulunmaktadır. Bu görüşlere ek olarak, küreselleşmenin olumlu ve olumsuz etkilerinin olabildiği, çaba gösterilerek olumlu etkisinin artırılabilceğini savunanlarla da karşılaşmaktadır(Kaldor,2003).

Küreselleşme, Dünya’da insanlar arasında bağlantılar olarak da algılanmaktadır. Bu bağlantıların ise ekonomik, teknolojik, hukuki ve kültürel yönden olabildiği vurgulanmaktadır. Bu nedenle küreselleşmenin olumlu ve olumsuz yönlerinin olabileceği tartışılmakta ve olumlu etkisi için daha çok bilginin yayılmasının ele alındığı olumsuz etkisinin ise eşitlik sağlanamaması ile açıklandığı bilinmektedir. Küreselleşmenin, güçlü ekonomiye sahip sanayi ülkeleri için yararlı olmasına karşın zayıf ekonomi sahibi ülkeler için zararlı olabildiği de bildirilmekte(UNDP,1996) ve sosyal devlet yapısını bozduğu vurgulanmaktadır.

Küreselleşmenin özelleştirmeye olan etkisi ile bozulan ticari yapının sağlık hizmetlerinde de köklü değişimlere neden olduğu bilinmektedir. Küreselleşmenin üretim maliyetini düşürme ve ucuz iş gücünü arayışı ,özelleştirme, iş güvenliğinin bozulması yanında sosyal güvence sistemlerinde gerileme ile sonuçlandığı bilinmektedir. Bu etkilerin sağlık hizmetlerine yansımaları hem hizmet alanlar hem de hizmet sunanlar arasında eşitsizliklere yol açtığı bilinmekte ve bu yönden yoğun bir biçimde eleştirilmektedir.

Özel sektörün daha fazla kar elde etme isteği; düşük maliyet arayışı, düşük ücret ödeme, çalışan sayısının azaltılması ve uzun çalışma sürelerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Sağlık hizmetlerine de yansıyan bu olumsuzlukların yanında küreselleşmenin insan haklarının ve iş kanunlarının gelişmesinde ve bu yönde eşitliğin artmasında katkıda bulunduğu da savunulmaktadır(Kloss,1998). Küre-

şelleşmenin işsizliği artırdığı, bu durumun ise yeteneklerinin altında çalıştırılan sayısının artmasına neden olduğu ve bunun da küçümsenmeyecek ölçüde, dünya genelinde çalışanların üçte birini oluşturduğu bildirilmektedir(Loewenson,2001).

Küreselleşmenin yeni göçmen işçi nüfusu oluşturması, güvencesiz iş ortamı yaratması dolaylı olarak işsizliği ve beraberinde yoksulluğu körükleyebildiği belirtilmektedir. Küreselleşmenin, yeni iş tehlikelerini beraberinde getirmesi yanında çalışan üzerinde performans baskısının yarattığı, iş stresinde artma gibi olumsuz etkileri kuşkusuz iş sağlığı kapsamında tüm çalışanları ve bu alanda çalışan iş sağlığı hizmet ekibini de etkilemektedir.

Küreselleşme, kar artırılmasını amaçladığından, iş sağlığı hizmetlerinin , maliyeti artıran bir hizmet olarak ele alınmasını doğurabileceği de göz ardı edilmemelidir. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) ve Dünya Sağlık Örgütü'nün(WHO), iş sağlığı hizmetlerine ilişkin önerilerinin karşılanması özellikle gelişmekte olan ülkeler için sıkıntı yaratabilmektedir. Demokratik toplum yapısının gelişmesinde küreselleşmenin olumlu etkisi dile getirilmekle beraber küreselleşmenin çalışanların örgütlenmesinde önemli bir hak olarak ele alınan sendikalaşma önünde de engel oluşturabildiği,özellikle iş koluna dayalı sendikal yapıyı iş yeri boyutunda küçülttüğü de bildirilmektedir(Kocacık,2001).

Küreselleşme, iş sağlığı hemşireliğini de etkileyebilmektedir. İş sağlığı hemşiresi, insan hakları çerçevesinde tüm çalışanların sağlığının geliştirilmesi,iş ile çalışan arasındaki uyumun artırılması, iş güvenliğinin sağlanmasında önemli rol oynayabilmektedir. Bu rol ve sorumluluklarının yerine getirilmesinde, küreselleşmenin bilginin yayılımı ve iletişimin kolaylaşması anlamında ele alınmasının olumlu etkisinden söz edilebilir. Küreselleşmenin bilginin sınır tanımayan yayılımı olarak ele alınması, iş sağlığı hemşireliğinin evrensel düzeyde standart bir yapıda buluşmasını sağlamada olumlu etkisini düşündürmektedir. Bu etkinin hemşirelik eğitimi veren okullar arasında kurulan işbirliği çalışmaları ile artırılabilirdiği gösterilmektedir(Ross,2000). Bu çabalara karşın, hemşirelik uygulamalarında lokal farklılıkların, evrensel bilgi ve uygulamaların ele alınarak giderilmesinin (DeAnne, Hilfinger,2001)önemi vurgulanmaktadır. İş sağlığı hemşireliğinin gelişmesinde ayrıca araştırmalara dayalı hemşirelik uygulamalarının geliştirilmesinde, ülkeler arasında araştırma işbirliğinin gerçekleştirilmesi önemle ele alınmaktadır(Swan,2003). Hemşirelik bilgi yapısına kavuşmada önemli bir araç olan internet ortamının,dergi,kitap,konferans gibi bilgi kaynaklarına ve bunların yanında mesleki örgütlerle iletişimin sağlanması biçiminde küresel bir olanak sağlanmasının olumlu etkisi vurgulanmaktadır (Holt ve diğerleri,2000; Joan,1991).Bu nedenlerle, iş sağlığı hizmet alanında çalışan , iş sağlığı hemşirelerinin küreselleşme sürecini ve özelliklerini iyi kavramaları,küreselleşmenin yaşadığı ülke için olumlu ve olumsuz sonuçlarını değerlendirebilmesi önem taşımaktadır. İş sağlığı hizmet ekibinden, bu farkındalık ile, çalışanların sağlığının geliştirilmesi yönünde üzerine düşen görevleri gerçekleştirmeleri beklenmektedir.

Hemşirelik,evrensel bir meslek olarak kabul görmekte ve iş sağlığı hemşireliğinin de diğer ülkelerdeki iş sağlığı ve güvenliği çalışmalarından haberdar olmasının gerekliliği vurgulanmaktadır. İş sağlığı hemşireleri,mesleki olarak diğer ülkelerdeki iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin görülen sorunları ve nasıl ele alındığını bilmelidir. Bununla birlikte iş sağlığı hemşireliği eğitimi,rol ve sorumlulukları,ilgili yasal düzenlemelerin, mesleki örgütlerin işbirliği içinde çalışmalarının gerekliliği vurgulanmaktadır. İş sağlığı hemşireliği alanında yapılan araştırmaların tüm bu sözü edilen alanlarda ele alınması ve izlenmesinin iş sağlığı hemşireliğinin geleceğinin biçimlenmesinde önemli olduğu bilinmektedir (Hong,2003).

Bu doğrultuda ülkemizde iş sağlığı hemşireliği ele alındığında ,hemşirelik lisans düzeyinde temel eğitim kapsamında evrensel niteliklere uygun olduğu söylenebilirken, gelişmiş ülke örneklerinde oldu-

ğu gibi iş sağlığı hemşireliğinde lisans üstü (yüksek lisans ve doktora)programları yönünde eksik olduğumuzu söyleyebiliriz. Diğer önemli bir farklılık ise iş sağlığı hemşireliği sertifika programlarının kurumsallaşmış olmamasıdır. Bu noktada iş sağlığı hemşireliğinin ilgili mevzuat kapsamında yetersizliği sorunların ana kaynağı olarak görülebilir. Ancak,tüm bu eksikliklerin giderilmesinde en önemli güç kaynağının iş sağlığı alanında çalışan hemşirelerin kendilerinin olduğu, dünya ile entegre bir biçimde, mesleki örgütleri ile güçlüklerin aşılabileceği unutulmamalıdır.

EDİTÖR

Oya Nuran Emiroğlu

KAYNAKLAR

DeAnne,K; Hilfinger,M(2001) Globalization, nursing and health for all. *Journal of Nursing Scholarship*,33(1):9-11.

Holt,J; Barrett,C; Clarke,D; Monks,R(2000) The globalization of nursing knowledge. *Nursing Education Today*,20:426-431.

Hong,O(2003) The globalization of occupational health nursing-advancing education,practice and research. *AAOHN J*;51(2):54.

Joan,EU(1991) Globalization and nursing partnerships. *Journal Professional Nursing*,7(1):2.

Kaldor,M; Anheier,H; Glasius,H(2003) Global civil society. Oxford University Pres.

Kocacık,F(2001) Küreselleşme ve sosyal güvenlik. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*,25(2):193-99.

Kloss,D (1998) The legal framework for occupational health practice: going global. International Occupational Health and Environmental Health Nursing Conference,East Sussex,United Kingdom. Programme and Abstracts Book,p,14.

Loewenson,R(2001) Globalization and occupational health: a perpective from southern Africa. Bulletin of the WHO,79(9):863-868.

Ross,CA (2000) Building bridges to promote globalization in nursing: the development of a hermanamiento. *Journal Transcultural Nursing*,11(1):64-7.

Swan,BA; Al-Gasseer,N; Lang,NM(2003) Global partnerships to strengthen the evidence bas efor nursing. *Nursing Economics*,21(5):247-9.

UNDP(1996) Human Development Report.